

## אחד העם בדיזנגוף סנטר – טקסט תערוכה, אפריל 1985

גלריה אחד העם 90 בתל-אביב מציינת שלוש שנים לייסודה בתערוכה גדולה הנערכת בלב דיזנגוף. במהלך שנות פעילותה גבשה גלריה אחד-העם 90 מודל אלטרנטיבי, יחיד מסוגו בתולדות האמנות המקומית. בשלוש שנות קיומה, הוצגו בגלריה למעלה מחמישים תערוכות, והודות לכך זכתה קבוצה גדולה ובלתי מוכרת של אמנים להגיע אל ייצוג הולם. הגלריה פועלת בהתנדבות, שלא למטרות רווח.

המציאות החברתית של הממסד האמנותי בישראל והשינוי המשמעותי בתפיסת האמנות בראשית שנות השמונים של המאה העשרים הם שני הגורמים המרכזיים שהביאו בחודש אפריל 1982 להקמתה של גלריית אחד-העם 90. בקהילה האמנותית בישראל השתרש הנוהג להגביל ולתחום את אפשרויות היצירה האמנותית. הסכימה השתלטנית שנקבעה עוד בראשית המודרניזם המקומי, הפכה לתפיסת עולם ולדרך חיים. הסגנונות החיצוניים, שנקלטו בארץ מכלי שני, פורשו כאן לחומרה והפכו לפרות קדושות. נתגבשה קבוצה שביקשה לשלוט, לעצב ולקבוע את פני המציאות האמנותית. נבנתה מערכת חינוכית שביקשה להשפיע על דור ההמשך ולקבוע את דרכו. מציאות זו מיסדה תלם קבוע ובלעדי להתפתחות האמן משלב הלימודים לשלב ההכרה בו כאמן בקונטקסט של האמנות העכשווית. התהווה מסלול שקירב את האמן אל מורים, אמנים בוגרים, בעלי השפעה בגלריות, במוזיאונים ובביקורת. נוצר מוקד כוח שהתיימר לקבוע מהי אמנות נכונה ומי הם האמנים הטובים. את התפיסות האמנותיות שאימץ מוקד הכוח הזה אפיינו שני מרכיבים: האחד, ניסיון לפענח את הקוד הבינלאומי, שהתבטא במעבר הישראלי לציור מופשט בשנות החמישים ובתרגום המקומי של תפיסות מינימליסטיות, ניאו-דאדאיסטיות ומושגיות בשנות השישים והשבעים. והשני, שאיפה לקבוע מראש את כיוון ההתפתחות האמנותי הרצוי. אמנים שרצו להחשב למעודכנים ולראויים, נאלצו להתאים את עמדותיהם ועבודותיהם לדרישות הממסדיות. נוצרה תלות של אמנים צעירים בדור האמנים הבוגרים. תלות זו עודדה אווירה תחרותית ואגרסיבית, שבה גוברים סיכויי של התוקפן, חד הלשון או החנפן.

בשלהי שנות השבעים, משנתמסד הפירוש המקומי של המינימליזם, הניאו – דאדאיזם והאמנות המושגית, התחזקה המגמה החדגונית שמצאה עניין בתחכום מצומצם, בלתי מעורב, הטעון כביכול אמנותית ותרבותית. התגבש קו אמנותי רציונלי, שנשמך בעיקר על הגדרות ומלל, אשר התנכר למרכיבים החושיים, הרגשיים והבלתי רציונליים של המציאות האנושית, ואשר נרתע מהערכים החומרניים של הציור והפיסול. נוצרה אמנות חד – ממדית, תערובת של דלילות ושקיפות, ירושת המופשט הלירי, ושל עוני בחומר ובמעש מזה. מעטים בלבד הצליחו להגיע להישגים משמעותיים בתוך המסגרת המוגבלת. מצב זה הביא ליצירת

קו חלוקה בין הקרובים אל הממסד לבין קבוצה הולכת וגדלה של אמנים שלא הסתגלה לסדר הקיים. אלה שנשאו חן או הלכו בתלם, זכו לתמיכה אמנותית ולהזדמנות להציג את עבודותיהם. ולעומתם, אמנים רבים לא יכלו להגיע להכרה ולייצוג נאותים, ונאלצו לשלם סכומי עתק עבור זכות התצוגה בתערוכות. אמנים שלא השתלבו בממסד ועל אף זאת קיימו תערוכות, זכו על פי רוב לגינוי ולביטול. כך נוצרה אוירה עכורה וחונקת שבלמה ביטויי יצירה חופשיים ומגוונים. השונה, יוצא – הדופן והבלתי מוכר, נדחו והודחקו.

בראשית שנות השמונים, הגיע לשיאו התהליך שהביא להקמת גלריה אחד-העם 90. השינוי בתפיסת האמנות, שנתגלם במעבר מאמנות מושגית לתקופה הפוסט – מודרנית, יצר מצב חדש מבחינה אמנותית. האמנות המושגית הביאה את המודרניזם לידי קיצוניות והחריפה את השאלה האם להיות או לחדול. אלה שבחרו לחדול, נאלצו לחפש נתיבים חוץ – פלסטיים להבעת האידאות האמנותיות. אלו שבחרו להיות, נותרו מבודדים, ללא דוגמות ותיאוריות מוכתבות, אחראים אישית למסר האמנותי שביקשו להביע. נוצר מצב חדש שבו, החיפוש האמנותי הפך להיות בתחום אחריותו המוחלטת של הפרט. מצב זה גרם למשבר אמון בין האמנים הצעירים לבין חלק מבין האמנים הבוגרים שלא הסתגל למצב החדש ושהמשיך להורות את התיאוריות הקבועות. התיאוריות הפנים אמנותיות שהוכתבו, לא סיפקו תשובה מלאה למצבים קיומיים קיצוניים שיצרה המציאות הישראלית המורכבת והמסובכת, והחלו לאבד מתוקפן. נוצרה קירבה בין מספר קטן של אמנים שצמחו בתוך המערכת המימסדית, אך פרשו ממנה בגלל חיפושי דרך עצמאיים, לבין אמנים שמלכתחילה פעלו באופן אינדיבידואליסטי והיו רחוקים ממקורות הכוח והשליטה. אמנים התחילו לעסוק בנושאים חדשים המושפעים ישירות ממצבם הקיומי. מיתוסים ישראליים, הקשר בין מזרח למערב, התמודדות עם השואה, כאב, זעם וחרדה, נושאים פוליטיים, טבע נוף ועוד, הפכו לנושאים לגיטימיים. אמנים בחרו באמצעים שונים להבעת עמדתם. נשברו הפירושים הנוקשים של מגבלות העשייה האמנותית, שתחמו קודם לכן את בחירת הנושא וריסנו את המגע הישיר עם החומר. מעתה כל אמן מחפש את דרכו הייחודית ורשאי לאמץ כל חומר או סגנון אמנותי ההולמים את שפתו האישית. אובדן תחושת הכיוון בתקופה הפוסט-מודרנית, ההיתר לעסוק בכל תחום, לגעת בכל חומר, והחיפוש האישי של כל אמן, הביאו ליצירה אמנותית רבת פנים והדגישו את הצורך בגישה חדשה ומסתכנת שתיתן ביטוי למצב מתהווה. יש לציין כי אבדן תחושת הכיוון הסתמנה כתופעה בינלאומית. נוצרו מרכזי אמנות חדשים שהדגישו את היצירה המקומית בארצות השונות.

גלריה אחד העם 90 קמה במטרה להתמודד עם המצב החדש. נוצר הצורך במסגרת שונה שתפרוץ את מגבלות התצוגה ולא תושפע מביקורתיותו ההרסנית של המימסד. נוצר צורך בנשיאה באחריות אישית ובהתבטאות במסגרת עצמאית המגיבה למציאות המקומית

והאמנותית. הסלידה מהמצב המגביל, המחניק והאלים המאפיין את הזירה האמנותית בישראל, הביא להקמת גלריה קונסטרוקטיבית בגישה הבסיסית. מייסדי הגלריה ביקשו להבליט עקרונות מספר המבטאים את אופיה החדש והשונה. נקבעה מדיניות אמנותית פלוראליסטית, ששמה לה למטרה לאתר אמנים שנרתעו ושהתרחקו מהסביבה האמנותית המקובלת, ובמקביל לקיים פעילות ניסיונית, המפתחת באמצעות תערוכות דיאלוג אמנותי. הוחלט, במטרה להוזיל ככל האפשר את עלות התערוכות, לפעול כעמותה, בהתנדבות, שלא למטרות רווח. נבחר חלל קשוח שנועד לשרת בחופשיות סוגים שונים של יצירה. נקבע לוח תערוכות עמוס, המחייב פעילות סדירה ועקשנית. הוחלט לטפח מערכת יחסים חדשה בין האמנים לגלריה ובין האמנים לבין עצמם. אמנים שוב לא נדרשו להמלצות משום גורם כדי להציג. הפנייה של האמן אל הגלריה היא אישית וישירה. מסיבות אמנותיות, חברתיות וכלכליות, הוחלט להינתק ממרכז האמנות המוכר של רחוב גורדון, ולפעול באזור אחר של תל-אביב.

הגלריה, מראשית דרכה, ביקשה להמנע מיצירת קבוצה הומוגנית ומצומצמת בעלת סגנון וקו מוגדרים. הצורך בדיאלוג אמנותי והרצון לעמת תחומים שונים של היצירה האמנותית הכתיבו תוכנית תערוכות המבוססת על גישה רחבה וקונטרסטית. תפיסה זו רואה במורכבות, בעימות, ובמקריות מכשירים ללימוד ולהתפתחות. הגלריה, במודע, נמנעת מסגירת מעגלים ושואפת להתמודדות מחודשת באמצעות כל תערוכה ובאמצעות כל אמן. גישה זו מאמינה בעשייה ובהתמדה ומבקשת לשמור על אינטנסיביות, על מצב של חוסר ודאות והסתכנות. לצורך כך, בתכנון התערוכות השנתי, נבנה רצף תערוכות יחיד ותערוכות קבוצתיות בתחומים שונים, מתוך מטרה לשמור על חיוניות, התחדשות וערנות לקיים.

הגלריה קבעה חמישה מעגלי פעילות עיקריים: חשיפה והכרות עם אמנים בתערוכות קבוצתיות או בתערוכות יחיד, תערוכות נושא בתחומי אמנות שונים כמו ציור, פיסול, רישום והדפס, תערוכות נושא בתחומים הקרובים לאמנות הפלסטית כמו צילום ואדריכלות, תערוכות המזמינות אוצרים אורחים, ותערוכות גדולות מחוץ לכותלי הגלריה כמו "אחד העם 90 ברדיוס", "פיסול בשדרות רוטשילד" ו-"אמנות ישראלית חדשה בלב דיזינגוף". אלה הם מעגלים צפופים של פעילות המכתיבים קצב עשייה ושומרים על התמודדויות. פעילות מאומצת זו נועדה להפגין דרך אחרת לקיום חיים אמנותיים. הגלריה לא קמה במטרה לצבור כוח במימסד, אלא כדי להעיד על אפשרות לפעילות אלטרנטיבית, תופעה שהיא כשלעצמה מהפכנית במציאות המקומית. מודל אלטרנטיבי זה בא להעיד על האפשרות של אמנים לזכות בביטוי פרי כוחם ופעילותם, ולהוות תחליף למימסד. האנרגיה הבאה לידי ביטוי בפעילות הגלריה מגלה רק טפח מן הפוטנציאל הגלום בה. בתמיכה כספית נאותה עשויה פעילות אלטרנטיבית זו להתפתח לכדי פעילות אמנותית ברמה מוזיאלית.

התערוכה הנוכחית מציגה את מעגלי הפעילות שאפיינו את תערוכות הגלריה עד כה. התערוכה משלבת עבודות מתחומי הציור, הפיסול, הצילום והאדריכלות. אולמות התערוכה בלב דיזינגוף מאפשרים לנו להגיע אל ציבור רחב ולהשתמש בחלל יוצא דופן המתאים לפעילות אמנותית מגוונת. בתערוכה משתתפים אמנים שהציגו במסגרת הגלריה, שקיימו בה תערוכות יחיד ושנטלו חלק בתערוכות קבוצתיות. אמנים אלה נשאו ונושאים בנטל הכלכלי הכבד הכרוך בהפעלת הגלריה. נוסף אליהם הוזמנו לתערוכה שנים-עשר אמנים אורחים.